

Sherali XOLOV,
Qarshi davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: Sherali.holov@mail.ru

BuxDU professori, f.f.d G. Bekmurodova taqrizi asosida

FACTORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT: ECONOMIC -PHILOSOPHICAL INTERPRETATION

Аннотация

The article analyzes the social-philosophical aspects of the concept of "economic development." It examines the goals of economic reforms concerning achieving economic development through various concepts. The article emphasizes that economic development encompasses changes associated with the formation of an innovative economy, which reflects processes related to the application of new technologies in the economy. It presents scientific reflections on the idea that economic growth is one of the critical directions indicating economic development and draws theoretical conclusions.

Key words: Economy, economic sector, economic development, innovative economy, global economy, economic growth, investments, traditional economy.

ФАКТОРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ: ЭКОНОМИЧЕСКО-ФИЛОСОФСКОЕ ТОЛКОВАНИЕ

Аннотация

В статье анализируются социально-философские аспекты понятия «экономическое развитие». Рассматриваются концепции, связанные с целью экономических реформ и вопросом достижения экономического развития. Указывается, что экономическое развитие включает изменения, связанные с формированием инновационной экономики, а инновационная экономика отражает процессы внедрения новых технологий в экономику. Также выдвигаются научные рассуждения о том, что экономический рост является одним из важных направлений, указывающих на экономическое развитие, и делаются теоретические выводы.

Ключевые слова: Экономика, экономическая сфера, экономическое развитие, инновационная экономика, глобальная экономика, экономический рост, инвестиции, традиционная экономика.

IQTISODIY TARAQQIYOT OMILLARI: IQTISODIY- FALSAFIY TALQIN

Аннотация

Maqolada "iqtisodiy taraqqiyot" tushunchasining ijtimoiy-falsafiy aspektlari tahlil qilinadi. Iqtisodiy islohotlarning maqsadi iqtisodiy taraqqiyot erishish masalasi haqidagi konsepsiyalar tahlil qilinadi. Iqtisodiy taraqqiyot innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi bilan bog'liq o'zgarishlarni ham o'z ichiga olishi, innovatsion iqtisodiyot yangi texnologiyalarning iqtisodiyotga tatbiq etilishi bilan bog'liq jarayonlarni ifodalashi, iqtisodiy o'sish iqtisodiy taraqqiyotdan darak beruvchi muhim yo'nalishlardan biri ekanligi haqida ilmiy mulohazalar ilgari suriladi va nazariy xulosalar qilinadi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiyot, iqtisodiy soha, iqtisodiy taraqqiyot, innovatsion iqtisodiyot, global iqtisodiy, iqtisodiy o'sish, investitsiyalar, an'anaviy iqtisodiyot.

Kirish. "Iqtisodiy taraqqiyot" tushunchasi nafaqat mazmunan boy, balki hajman ham kengdir. Hajman iqtisodiy taraqqiyot deganda bir necha yo'nalishdagi sifatiy o'zgarishlar nazarda tutiladi. U avvalo biz yuqorida tilga olib o'tgan iqtisodiy o'sishni o'z ichiga oladi. Iqtisodiy o'sish mahsulot va xizmatlarning miqdoran ko'payishi bilan bog'liqligini aytib o'tdik. Iqtisodchi olimlar iqtisodiy o'sishga olib keladigan mexanizmlarni turlicha tavsiflaydilar. Masalan, L.Valras, A.Marshall, M. Fridman kabi olimlar o'z asarlarida iqtisodiy o'sishni sof iqtisodiy omillar ta'sirida yuzaga kelgan miqdoriy yuksalish sifatida tasvirlaydilar[1]. J.Tobin kabi iqtisodchi olimlar esa iqtisodiy o'sish nafaqat iqtisodiy, balki iqtisodiyotga dahldor bo'lmagan ko'plab omillar ta'sirida yuzaga kelishini uqdiradilar[2]. R.Nelson va S.Uinter o'z asarlarida iqtisodiy o'sishni milliy iqtisodiyot rivojining yorqin natijasi deb ko'rsatadi[3]. Ko'rinish turibdiki, iqtisodiy o'sish tabiati, namoyon bo'lishi xususiyatlari, omillari va vositalarini turlicha tavsiflash mumkin. Lekin, bundan qat'i nazar, u har qanday mamlakatda ham, har qanday holatda ham iqtisodiy taraqqiyotdan darak beruvchi muhim yo'nalishlardan biri sifatida qolaveradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Iqtisodiy taraqqiyot omillarini tahlil qilib, o'rgangan mutaxassislar G.V.Semeko, I.A.Ugarov, G.V.Ploxotnikova esa iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omillari sifatida – ta'lim va fan rivojiga diqqatni qaratadilar[4].

Atoqli davlat arbobi Islom Karimov "O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida" nomli kitobida iqtisodiyot tarkibini tubdan o'zgartirishni, xom ashyo yetkazishdan tayyor mahsulot ishlab chiqarishga o'tishni, uning sifatini va raqobatga bardoshlilikini jahon talablari darajasiga

yetkazishni iqtisodiy siyosatning strategik vazifalaridan biri sifatida belgilagan edi.[6, s.301]

Rus olimlari A.V.Loginov va A.O.Yaroslavsevalar siyosiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyot o'rtasidagi dialektik aloqadorlikning boshqa jihatiga e'tiborni qaratadilar. Ular iqtisodiy taraqqiyotning o'zi siyosiy barqarorlikni mustahkamllovchi omil vazifasini o'tashi, mamlakatda iqtisodiy ravnaq sur'atlari jadallashgani sayin siyosiy barqarorlik ham qat'iyilashishini, iqtisodiy tanazzul esa siyosiy vaziyatni izdan chiqarishini qayd etadilar [7].

Amerikalik iqtisodchilar D.Adjemoglu va J.Robinsonlar iqtisodiy taraqqiyot siyosiy barqarorlikni taqozo qilishiga e'tibor qaratadilar. Ularning fikriga ko'ra, siyosiy barqarorlik iklyuziv institutlarning shakllanishiga zamin yaratadi. Bu institutlar aholining katta qismini iqtisodiy masalalar yuzasidan siyosiy qarorlar qabul qilish jarayoniga jalb etish imkonini beradi. Natijada iqtisodiy muammolarning o'z vaqtida bartaraf etilishiga, iqtisodiyotning shiddat bilan rivojlanishiga yo'l ochiladi. Aksincha, siyosiy beqarorlik ekstraktiv institutlarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Mazkur institutlar aholining salmoqli qismini jamiyat iqtisodiy hayotidan uzib qo'yadiki, buning oqibatida iqtisodiy taraqqiyot sur'atlari sekinlashadi[9].

Tadqiqot metodologiyasi. Hozirgi kunda iqtisodiy taraqqiyot tushunchasi jamiyatning eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy kategoriyalaridan biri bo'lib qolmoqdaki, uni iqtisodiy-falsafiy aspektlarini to'g'ri talqin qilish bugungi davrning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda.

Tahlil va natijalar. "Iqtisodiy taraqqiyot" tushunchani Y.Shumpeter iqtisodiy ravnaqni oddiy iqtisodiy o'sishdan

tafovutlash maqsadida qo'llaydi. O'zining "Iqtisodiy taraqqiyot nazariyasi" nomli kitobida iqtisodiy taraqqiyot oddiy iqtisodiy o'sishdan tubdan farq qilishini yorqin misol yordamida tasvirlab beradi.

Iqtisodiy taraqqiyot innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi bilan bog'liq o'zgarishlarni ham o'z ichiga oladi. Innovatsion iqtisodiyot yangi texnologiyalarning iqtisodiyotga tatbiq etilishi bilan bog'liq jarayonlarni ifodalaydi. Bu texnologiyalarning joriy qilinishi nafaqat mahsulotlar va xizmatlar miqdori va sifatiga o'zgarishlar kiritadi, balki mehnat samaradorligining tubdan yuksalishiga zamin hozirlaydi. Uning ahamiyati shundaki, innovatsion iqtisodiyot aholi turmush darajasining oshishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, eksport salohiyatining yuksalishiga, fan va ta'lim ravnaqiga xizmat qiladi. Iqtisodiy taraqqiyot yo'nalishlaridan yana biri iqtisodiyotdagi tarkibiy o'zgarishlar xarakteri bilan bog'liq. Sodda tarkibga ega iqtisodiyotlar asosan xom ashyo yetkazib berishga moslashgan bo'ladi. Xom ashyo ishlab chiqarish va eksport qilishga asoslangan iqtisodiyot ravnaq topmasligi hammaga ma'lum fikr. Bunday iqtisodiyot turg'unlikdan nariga o'tmaydi, unda biror bir rivoj ko'rinishi bag'oyat mushkul. Iqtisodiyot ravnaq topishi uchun tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishga urg'u berilmog'i lozim. Buning uchun esa iqtisodiyot tarkibida tub tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, ya'ni iqtisodiy subyektlar faoliyatini tubdan yangilash, yangi tarmoqlar va sektorlarni vujudga keltirish, ular o'rtasidagi aloqadorlikni mustahkamlash lozim bo'ladi. Ana shu jarayonlarning bo'y ko'rsata boshlashi iqtisodiyotning ravnaqqa hozirligidan dalolat beradi. Boshqacha aytganda, tarmoq va sektorlarning turli-tumanligi, zamonaviyligi, davr talablari va aholi ehtiyojlariga mosligi nafaqat milliy iqtisodiyot tarkibidan boyligini, balki uning taraqqiyotga yuz tutayotganini ko'rsatadi. Shu bois atoliq davlat arbobi Iqtisodiy taraqqiyotning navbatdagi yo'nalishi mehnat samaradorligi bilan bog'liq. Mehnatning samarali tarzda tashkil etilishi va amalga oshirilishi qisqa muddatda ko'proq mahsulot ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish imkonini beradi. Buning natijasida mamlakatdagi ishlab chiqarish hajmi muttasil miqdordan oshib boradi, aholiga taqdim qilinayotgan tayyor mahsulotlarning tannarxi esa pasayadi. Bundan tashqari, unumli va oqilona mehnat turli resurslar sarf-xarajatini kamaytiradi. Mutaxassislar mamlakatdagi inflyatsiya darajasi bilan mehnat samaradorligi o'rtasida ham muayyan aloqadorlik mavjudligini qayd qiladilar. Xususan, samaradorlik ortgani sayin inflyatsiya miqdori kamayadi, aksincha, mehnatning nooqilonaligi va besamarligi inflyatsiyaning jadal sur'atlar kasb qilishiga sabab bo'ladi [10]. Mamlakat korxona va tashkilotlari, firma va kompaniyalarida mehnatning samara kasb qilib borayotgani milliy iqtisodiyotning taraqqiy topayotganidan dalolat beradi.

Shuni ham ta'kidlab o'tish zarurki, yuqorida tilga olingan yo'nalishlarning hech biri boshqalaridan ayri tarzda iqtisodiy taraqqiyot manbai bo'la olmaydi. Masalan, xom ashyo sotish evaziga iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqori bo'lgan, ayni paytda arxaiq tarkibiy tuzilishga ega, innovatsion texnologiyalardan yiroq iqtisodiyotni rivojlanayotgan iqtisodiyot deb atash nihoyatda qiyin. Yangi tarmoqlar va sektorlar vujudga keltirilayotgan, lekin ulardagi mehnat samarasi past darajada qolayotgan yurtlarda ham iqtisodiy taraqqiyot sodir bo'lmaydi. Iqtisodiyotda sifatii o'zgarishlar yuz berishi, uning ravnaq topishi uchun yuqorida ko'rsatilgan yo'nalishlarning barchasi uyg'un va o'zaro aloqador ravishda, uzoq muddat davomida uzluksiz holda namoyon bo'la boshlamog'i lozim.

Iqtisodiy taraqqiyot stixiyali va tasodifiy ravishda sodir bo'ladigan va bo'y ko'rsatadigan jarayon emas. U jamiyatning barcha mavjud resurslarini keng ko'lamda safarbar qilishni taqozo etadi. Mutaxassislarining ilmiy ishlarida iqtisodiy taraqqiyotga turtki beruvchi ko'plab omillar tavsiflanadi. Masalan, amerikalik iqtisodchilar D.Adjemoglu va J.Robinsonlar iqtisodiy taraqqiyot siyosiy barqarorlikni taqozo qilishiga alohida urg'u beradilar. Ularning fikriga ko'ra, siyosiy barqarorlik iklyuziv institutlarning shakllanishiga zamin yaratadi. Bu institutlar aholining katta qismini iqtisodiy masalalar yuzasidan siyosiy qarorlar qabul qilish jarayoniga jalb etish imkonini beradi. Natijada iqtisodiy muammolarning o'z vaqtida bartaraf etilishiga, iqtisodiyotning shiddat bilan rivojlanishiga yo'l ochiladi. Aksincha, siyosiy

beqarorlik ekstraktiv institutlarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Mazkur institutlar aholining salmoqli qismini jamiyat iqtisodiy hayotidan uzib qo'yadiki, buning oqibatida iqtisodiy taraqqiyot sur'atlari sekinlashadi. [10]. Mualliflar iklyuziv institutlar qaror topgan AQSH, Fransiya, Avstraliya kabi mamlakatlardagi iqtisodiy taraqqiyotni, ekstraaktiv institutlar faoliyat ko'rsatayotgan Afrika va Lotin Amerikasi mamlakatlaridagi iqtisodiy vaziyatni misol tariqasida keltiradilar[9].

G.V.Semeko, I.A.Ugarov, G.V.Ploxotnikova esa iqtisodiy taraqqiyotning boshqa omiliga – ta'lim va fan rivojiga diqqatni qaratadilar. Ularning mulohazalariga ko'ra, ta'lim va fan iqtisodiy taraqqiyotga erishishda muhim rol o'ynaydi, chunki aynan fan va ta'lim iqtisodiyotni innovatsiyalar, yangi texnologiyalar va malakali kadrlar bilan ta'minlaydi. Bu vazifalarning samarali ado etilishi esa mehnat unumdorligini yuksaltirish, korxona va tashkilotlar raqobatbardoshligini oshirish, yangi va yangi investitsiyalarni jalb etish uchun imkon yaratadi. Shuningdek, fan va ta'lim sharofati bilan iqtisodiyotning turli sektorlarida mashg'ul bo'lgan mutaxassislar muttasil ravishda o'z mahoratlari va malakalarini oshirib borishga muvaffaq bo'ladilar, bu esa iqtisodiyotning innovatsion rivojiga yo'l ochadi[11]. Ta'lim va fan yuksalishisiz iqtisodiy taraqqiyotga erishish bag'oyat mushkul. Ushbu sohalarining zamon talablaridan ortda qolishi yoxud inqirozi iqtisodiyot sohalarini malakali kadrlarsiz qoldiradi, yangi texnologiyalar va innovatsiyalarning vujudga kelishi jarayonlariga putur yetkazadi. Ta'lim va fan inqirozi, shuningdek, jamiyatdagi mehnat unumdorligini zaiflashtiruvchi omil xamdird. Bularning natijasida iqtisodiyot asta-sekinlik bilan turg'unlikka yo'liqadi.

Mutaxassislarining yana bir guruhi iqtisodiy taraqqiyotga erishish uchun iqtisodiy infratuzilmani takomil toptirish kerakligini uqdiradilar. Iqtisodiy infratuzilmaning ahamiyati shundaki, u iqtisodiyotning samarali faoliyat yuritishi uchun zaruriy shart-sharoit yaratadi, iqtisodiy obyektlarning xom ashyo va resurslar bilan uzluksiz ta'minlanishi, mahsulot va xizmatlarning iste'molchilarga yetkazilishi, yangi texnologiyalarning o'zlashtirilishi va tatbiq etilishi uchun zamin hozirlaydi. Jumladan, transport infratuzilmasi mahsulotlar va odamlarning harakatlanishiga imkon beradi va ularning bozorlarga kirishini ta'minlaydi, bu esa savdo va biznesni rivojlantirishga yordam beradi. Energetika infratuzilmasi sanoatlashtirish va iqtisodiyotni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan energiya ta'minotini amalga oshiradi. Aloqa va axborot infratuzilmasi biznesni rivojlantirish, turi innovatsiyalarni o'zlashtirishga yordam beradi. Bank tizimi investitsiyalar va iqtisodiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslardan foydalanishni ta'minlaydi. Tilga olingan infratuzilmaviy tizimlarning samarali faoliyat ko'rsatayotgani esa mamlakat iqtisodiyoti taraqqiyotga qadam qo'ygani ko'rsatadi.

Olimlar iqtisodiy taraqqiyot innovatsiyalarning ishlab chiqarishga keng miqyosda tatbiq etilishi mahsuli ekanligini ham ta'kidlaydilar. "Har qanday sohaning istiqboli, rivojlanishini ilm-fan yutuqlarisiz tasavvur etish qiyin,- deb yozadi Innovatsion ishlanmalarni joriy etish ilmiy-amaliy markazi direktori Sh.Sharifov.- Hozirgi global rivojlanish davrida, qayerda innovatsion ishlanmalar hayotga izchil tatbiq etilsa, o'sha joyda o'sish bo'ladi"[12]. Darhaqiqat, bizning davrimizga kelib, innovatsiyalarning iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlashdagi roli shu qadar yuksaldiki, mutaxassislar innovatsiyalarning o'rni salmoqli bo'lmagan iqtisodiyotni innovatsiyalarni tatbiq etishga urg'u berayotgan iqtisodiyotlardan tafovutlash uchun "an'anaviy iqtisodiyot" va innovatsion iqtisodiyot" tushunchalarini ilmiy muomalaga kiritdilar[13]. Ularning mulohazalariga ko'ra, an'anaviy iqtisodiyot mustahkam zaminlarga ega bo'lishi, konkret davrda aholi ehtiyojlarini qondirish vazifalarini uddalayotgan bo'lishi mumkin. Biroq innovatsiyalarni tatbiq etish masalasi diqqatdan chetda qolayotgan ekan, bunday iqtisodiyotning o'sishi uzukli xarakterga ega bo'ladi. Faqat innovatsiyalarning ishlab chiqarishga faol tarzda tatbiq etilishiga iqtisodiyotning barqaror ravnaqini ta'minlaydi[13].

Qator rivojlanayotgan mamlakatlarning keyngi yillardagi tajribasi ham innovatsiyalarning iqtisodiy taraqqiyotdagi salmoqli rolini ko'rsatib turibdi. Bu mamlakatlarda innovatsiyalarni

iqtisodiy hayotga tatbiq qilish masalasi iqtisodiy siyosatning ustuvor vazifalaridan biriga aylantirildi, turli yangi texnologiyalarni o'zlashtirish va iqtisodiyot sektorlariga joriy qilishga tendensiyaviy tus berildi. Natija o'laroq, ulardagi iqtisodiy ravnaq sur'atlari sezilarli darajada oshdi. Bu natijalar ko'plab xalqaro tashkilotlar tomonidan ham qayd qilinmoqda [14].

Ilmiy manbalarda iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlovchi muhim omillaridan biri sifatida investitsiyalarning ahamiyati tilga olinadi. Masalan, tadqiqotchi A.R. Karamisheva o'z maqolasida investitsiyalarning roli va ahamiyatini alohida e'tirof etarkan, u quyidagi imkoniyatlarni vujudga keltirishini ta'kidlaydi: a) u qayta ishlab chiqarish jarayonini ke'gaytirish siyosatini amalga oshirish imkonini beradi; b) u ilmiy-texnik taraqqiyotni jadallashtirishga xizmat qiladi hamda mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshiradi; v) u ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonini tarkiban qayta quradi hamda barcha tarmoqlarning uyg'unlikda rivojlanishiga zamin yaratadi; g) u sanoat uchun zaruriy xom ashyo bazasini shakllantiradi; d) u ta'lim, madaniyat va sog'liqni saqlash sohalarini ravnaq topishiga poydevor yaratadi; ye) u ishsizlik muammosini imkon qadar bartaraf qilishga hissa qo'shadi; j) u tabiiy muhitni muhofaza qilish ishlarini yaxshilaydi; z) u harbiy-sanoat majmuini rivojlantiradi va mamlakat mudofaa qobiliyatini mustahkamlaydi [15].

Mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyoti sur'atlari va bu borada erishgan muvaffaqiyatlari qator mezonlar yordamida o'lchab, aniqlab va ifodalab boriladi. Bu mezonlar turkumida yalpi ichki mahsulot birlamchi o'rin tutadi. "Yalpi ichki mahsulot deganda,- deb yozadi I.A.Matkarimova,- mazkur mamlakat hududida joylashgan barcha korxonalar (rezidentlar) tomonidan

pirovard iste'mol uchun ishlab chiqarilgan tovar va xizmatlar qiymati tushuniladi" [16]. U iqtisodiyotning ravnaq topib borayotganini aniqlash imkonini beradigan eng aniq mezonlardan biri hisoblanadi. Shu boisdan "mamlakat iqtisodiy ahvolini o'zida aks ettiruvchi bu ko'rsatkichni aniqlash, hisoblash, tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar. Iqtisodiyotchi olimlar iqtisodiy taraqqiyotga erishish borasida qator uslublarni ilgari suradilarki, ularni qo'llagan holda nafaqat yalpi ichki mahsulot hajmini mufassal aniqlash, balki iqtisodiy taraqqiyotning kelgusidagi rivoji yo'nalishlarini ham ifodalash mumkin.

Iqtisodiy taraqqiyot sur'ati va xarakterini mamlakat iqtisodiyoti tarmoqlari tarkibiga, undagi xom ashyo yetkazib beruvchi sohalarining ulushiga qarab ham aniqlash mumkin. Masalan, iqtisodiyotda zamonaviy, xaridorgir mahsulotlar ishlab chiqarishga moslashtirilgan, jiddiy daromad keltiradigan tarmoqlar naqadar ko'p bo'lsa, iqtisodiyot ravnaqi ham shu qadar jadal bo'ladi. Aksincha, uning tarkibida xam ashyo yetkazib berishga moslashgan va innovatsion texnologiyalardan mosuvo sohalar salmoqli bo'lsa, bunday iqtisodiyotni ravnaqqa yuz tutgan tizim sifatida tan olish mushkul bo'ladi. Shu sababdan ham iqtisodiy ravnaqni maqsad qilgan barcha mamlakatlarda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, ya'ni uni tarkiban boyitish jarayonlariga katta e'tibor beriladi.

Iqtisodiy taraqqiyot sur'atlarini turli sektorlardagi mehnatning unumdorligini o'lchash orqali bilsa bo'ladi. Agar mazkur sektorlarda kamroq mehnat va resurs hisobiga ko'proq mahsulot ishlab chiqarilayotgan bo'lsa, ayni paytda mahsulotning yuksak sifatini saqlab qolishga muvaffaq bo'linayotgan bo'lsa, bu iqtisodiyotning taraqqiy etib borayotganidan darak beradi.

ADABIYOTLAR

1. Вальрас Л. Элементы чистой политической экономии.- М.: Изограф, 2000; Маршалл А. Принципы экономической науки.- М.: Прогресс, 1993. Friedman Мю Capitalism and Freedom.- Chicago: University of Chicago Press, 2002.
2. Тобин Дж. Денежная политика и экономический рост.- М.:Литрес, 2010;
3. Нельсон Р. Р., Уинтер С.Дж. Эволюционная теория экономических изменений — М.: Дело, 2002.
4. Семёко Г.В. Образование как фактор экономического роста.// Экономические и социальные проблемы России, 2010, №2.- 41-83-с.;
5. Угаров И.А., Плохотникова Г.В. Наука и образование как факторы экономического развития современного мира.// Тенденции развития науки и образования, 2021, №11.- 94-98-с.
6. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida.// Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. Tom 3.- T.:O'zbekiston, 1996.- B.301.
7. Логинов А.В. Стабильность политической системы и факторы, ее определяющие.// Гуманитарий: актуальные проблемы гуманитарной науки и образования, 2008, №7.- 50-55-с.;
8. Ярославцева А.О. Экономический рост как фактор политической стабильности.// Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология, 2015, №4.- 109-116-с.
9. Аджемоглу Д., Робинсон Дж. А. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты.- М.: АСТ, 2016.
10. Портнов А.В., Вику К. Н.К. Оценка коинтеграции инфляции и производительности: на примере России и стран Западноафриканского экономического и валютного союза (ЗАЭВС).// Наука Красноярья, 2023, №1.- 60-77-с.
11. Семёко Г.В. Образование как фактор экономического роста.// Экономические и социальные проблемы России, 2010, №2.- 41-83-с.; Угаров И.А., Плохотникова Г.В. Наука и образование как факторы экономического развития современного мира.// Тенденции развития науки и образования, 2021, №11.- 94-98-с.
12. Шарифов Ш. Инновацион ишланмаларни ҳаётга татбиқ этиш – тараққиёт гарови.// uza.uz, 2021, 24 февраль.
13. Гужина Г.Н., Гужин А.А.Роль инноваций в экономическом развитии.// Инновации и инвестиции, 2020, №1.- 18-с.
14. Алламырадов М.А. Роль инноваций в экономическом росте.// Молодой ученый, 2022, №45.- 263-265-с.
15. Карамышева А.Р. Инвестиции и их роль в развитии экономики.// Транспортное дело России, 2009, №5.- 16-с.
16. Matkarimova I.A. Yalpi ichki mahsulot hajmini baholash usullari (milliy hisoblar tizimi asosida).// Молодой ученый, 2017, №16.2.- 16-b.